

Marija Karbić

PLEMIĆKA OBITELJ MIKŠIĆ IZ RODA LEVČA DO POČETKA 16. STOLJEĆA

Marija Karbić
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

UDK 929.7Mikšić(497.5-3 Turopolje)“13/15”
347.65/68(497.5)“13/15”
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 18.6.2014.
Prihvaćeno: 12.11.2014.

U radu se govori o povijesti plemićke obitelji Mikšić iz Turopolja, od njezine pojave u vrelima sredinom 14. do početka 16. stoljeća. Događaji iz njezine prošlosti nastoje se staviti u društveni kontekst te se kroz primjere iz života ove obitelji progovara o različitim vezanim pitanjima, poput izdvajanja pojedinih obitelji iz plemićkih rodova, posjedovnih odnosa, nasljednih prava, položaja žena.

Ključne riječi: Mikšići, turopoljska plemićka općina, srednjovjekovna Slavonija, plemstvo, posjedovni odnosi, nasljedno pravo

Različiti aspekti društvenog života i promjene do kojih u društvu dolazi ogledaju se i u sudbinama pojedinih obitelji. Stoga, analizirajući i opisujući događaje iz njihove povijesti možemo mnogo saznati o društvu kojem su pripadale i načinima na koje je ono funkcioniralo. Tako nam i primjer obitelji koje su pripadale turopoljskoj plemićkoj općini omogućuje uvid u društvene odnose koji su u njoj vladali.¹

Obitelj Mikšić, o kojoj će ovom prilikom biti riječ, jedna je od najstarijih turopoljskih plemićkih obitelji te nam prvi podaci o njezinim članovima osvjetljavaju razdoblje u kojem dolazi do izdvajanja pojedinih obitelji iz plemićkih rodova na ovom prostoru. Na taj način ova studija dopunjava u novije vrijeme nastale radove posvećene pojedinim plemićkim obiteljima u Turopolju, a koji se bave obiteljima koje su se na teritorij turopoljske plemićke zajednice doselile u vrijeme ratova protiv Osmanlija ili su ponikle u samoj zajednici, ali se javljaju u kasnijem razdoblju.²

¹ Vrela koja se odnose na turopoljsku plemićku općinu i rodove/obitelji koje su je činile objavio je Emilij Laszowski, *Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim "Campus Zagrabiensis" dictae* (dalje: MHNC), 4 sv., Zagreb 1904.-1908.

² Usp. Ivan Jurković, *Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića de Werhreka de Mala Mlaka* (Dio prvi – Stjepan Berislavić Vrhrički i Malomlački), *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za društvene i povijesne znanosti HAZU* (dalje: *Zbornik OPZ*), sv. 20, Za-

Pripadnici turopoljske plemićke općine bili su podrijetlom *iobagiones castri*.³ Svoja su prava temeljili na povlastici dobivenoj od kralja Bele IV. 1225. godine,⁴ a plemićke su im povlastice u više navrata potvrdili i njegovi nasljednici.⁵ U trenutku od kada ih možemo pratiti u vrelima, pripadnici turopoljske plemićke općine bili su organizirani u plemićke rodove.⁶ Obitelj Mikšić, kojom se bavi ovaj rad, potekla je, kako ćemo ubrzo vidjeti, iz roda Levča, prozvanog po svom začetniku, jednom od obdarenika iz Beline isprave iz 1225. godine. Pripadnici ovoga roda u vrelima se, budući da su mu se matični posjedi nalazili u Donjem Lukavcu, označavaju i pridjevkom *de Lukawecz* (*Lukouch*).

Prve vijesti

Rodonačelnik obitelji Mikšić bio je Mikša, čiji se sin Mikec (*Mykech filius Mykse de Lukouch*) spominje u vrelima 1363. godine. Dana 1. svibnja navedene godine on je zajedno sa Skojkom, sinom Devana, u svoje ime i u ime drugih pripadnika svojega

---

greb 2002., str. 125-164; Isti, Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića *de Werhreka de Mala Mlaka* (Dio drugi – Nasljednici Stjepana Berislavića tijekom 16. st.), *Zbornik OPZ*, sv. 21, Zagreb 2003., str. 119-181; Suzana Miljan, Plemićka obitelj Krupić iz Velike Mlake u 15. i 16. stoljeću, *Zbornik OPZ*, sv. 29, Zagreb 2011., str. 83-125. Iako ne govori o jednoj obitelji, već obrađuje širu tematiku, ovdje možemo spomenuti i rad iste autorice posvećen prisutnosti osoba njemačkog podrijetla u Turopolju u srednjem vijeku, u kojem je, između ostaloga, pisala o obitelji Kostibol. Usp. Suzana Miljan, Nijemci u Turopolju u kasnom srednjem vijeku, *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice. VDG Jahrbuch*, sv. 18, Osijek 2011., str. 38-41.

³ *Iobagiones castri* (gradokmetovi) jedna su od grupa iz kojih je nastalo niže plemstvo. To su bili slobodni ljudi, oslobođeni plaćanja poreza, koji su u zamjenu za vojnu službu u kraljevskim utvrdama dobili povlastice i zemlju. O ovoj grupi više vidi: Erik Fügedi, *The Elefánthy. The Hungarian Nobleman and His Kindred*, Budapest 1998., str. 37-38; Attila Zsoldos, *A szent királyi szabadjai. Fejezetek a várjobbágyok történetéből*, Budapest 1999.; Martyn Rady, *Land, Nobility and Service in Medieval Hungary*, London 2000., str. 79-81; Pál Engel, *The Realm of St. Stephen. A History of Medieval Hungary, 895-1526*, London – New York 2001., str. 69-72. O položaju gradokmetova, napose u usporedbi s onim predijalaca, kao i pregled stajališta mađarske historiografije o raznim grupama koje su činile niže plemstvo, vidi u: Gábor Szeberényi, Plemići, predijalci i *iobagiones castri* Rovišća u 13. i 14. stoljeću, *Zbornik OPZ*, sv. 30, Zagreb 2012., str. 31-55. Najopsežnije djelo posvećeno turopoljskoj plemićkoj općini objavio je Emilij Laszowski pod naslovom *Povijest plem. općine Turopolja nekoč Zagrebačko polje zvane*, 2 sv., Zagreb 1910.-1911. Novije pristupe ovoj problematici vidi u: Gábor Szeberényi, *Noble Communities in Spiš and Turopolje in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*, u: Martin Homza – Ján Lukačka – Neven Budak (ur.), *Slovensko a Chorvát-sko. Historické paralely a vzťahy (do roku 1780) / Slovačka i Hrvatska. Povijesne paralele i veze (do godine 1780.)*, Bratislava – Zagreb 2013., str. 222-226; Tatiana Hutyrová – Neven Budak, *A comparison of the privileged communities Campus Zagradiensis and Parvus comitatus*, u: *Slovensko a Chorvát-sko*, str. 227-230.

⁴ MHNC 1, dok. 1, str. 1-3. O pitanju vjerodostojnosti ove isprave vidi: Laszowski, *Povijest plem. općine 1*, str. 237-239.

⁵ Npr. Ladislav IV. 1279. (MHNC 1, dok. 32, str. 36-37), Karlo Robert 1333. (Isto, dok. 49, str. 50), Ludovik I. 1352. (Isto, dok. 66, str. 67-68), itd.

⁶ Pod pojmom plemićki rod podrazumijevam onaj oblik rodbinske povezanosti koji se u latinskim izvorima naziva *generatio* ili *genus*. Čine ga osobe povezane podrijetlom od stvarnog ili pretpostavljenog zajedničkog pretka u muškoj liniji, koje imaju zajedničko vlasništvo ili bar prava u vlasništvu. Usp., npr.: Damir Karbić, *Hrvatski plemićki rod i običajno pravo. Pokušaj analize*, *Zbornik OPZ*, sv. 16, Zagreb 1998., str. 73-74; Rady, *Nobility, Land and Service*, str. 96-97.

roda pred zagrebačkim županima Grgurom i Stjepanom, Boromenovim sinovima, i turopoljskim zemaljskim županom Petrom, sinom Stjepana, Petru, Jakšinom bratu, zabranio *ratione patruelis fraternitatis, quam contiguae vicinitatis et commetaneitatis* otuđiti neke zemlje, koje su ranije pripadale tada pokojnim Dobrovči i Pervošu, sinovima Marena iz Lukavca. Istovremeno svima drugima zabranjuju da te zemlje kupe ili uzmu u zakup.⁷

Ova isprava zanimljiva je iz više razloga. Kao prvo, ona nam pokazuje da početkom druge polovice 14. stoljeća ovaj plemićki rod još uvijek funkcionira kao cjelina, što je u skladu sa zbivanjima u drugim dijelovima Ugarsko-hrvatskog Kraljevstva.⁸ Iz navedenog primjera vidimo da pripadnici jednog plemićkog roda, iako je njegov posjed, odnosno barem njegov dio, već podijeljen, još uvijek imaju određeno pravo nad svim zemljama koje su tome rodu pripadale.⁹ Ovu pojavu možemo povezati i s pravom rođačkog prvokupa, koje je bilo prisutno diljem srednjovjekovne Europe, pa i na prostoru srednjovjekovne Slavonije, čiji je dio bilo i Turopolje,¹⁰ a svjedoči o želji članova plemićkog roda da zemlja koja je pripadala rodu ostane u rukama njegovih pripadnika. Pritom treba imati na umu da je, počevši od druge polovice 13. stoljeća, u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu sve prisutnije shvaćanje da je plemićki status pojedinca i obitelji u uskoj vezi s posjedovanjem zemlje, te da u vrijeme vladavine Anžuvina termin *homo possessionatus* postaje sinonimom za plemića.¹¹

O samom Mikecu Mikšinom nema više vijesti u izvorima, osim što nam jedan kasniji dokument svjedoči da je imao sina Nikolu. U času kada se spominje u vrelima, Nikola je također već mrtav. Naime, dana 20. travnja 1383. Nikolina udovica Ana založila je u svoje i u ime svojih sinova pred turopoljskim zemaljskim županom Nikolom Stjepanovim neke zemlje za dva florena. Isprava je, nažalost, dosta oštećena, ali je iz nje ipak vidljivo da je te zemlje ranije u zakup od nekog uzeo njezin muž, što znači da nisu pripadale njegovim nasljednim zemljama. Osim toga, isprava nam kazuje i da je Ana zadržala pravo otkupa istih.¹² Budući da posao u svoje ime i u ime svojih sinova zaključuje Ana, vjerojatno su Nikolini sinovi u tom trenutku još bili

⁷ MHNC 1, dok. 76, str. 76-77.

⁸ Usp. Rady, *Nobility, Land and Service*, str. 96; Marija Karbić, *Plemićki rod Borića bana*, Slavonski Brod 2013., str. 82-86.

⁹ U turopoljskoj plemićkoj općini nailazimo na više različitih tipova vlasništva nad nekretninama. Tu je, na prvom mjestu, zajedničko vlasništvo cijele općine, koje su uglavnom činile šume, ali i neke druge zemlje. Zatim slijedi vlasništvo pojedinih rodova, vlasništvo pojedinih obitelji unutar rodova, te vlasništvo pojedinaca. Treba napomenuti da svi ti oblici vlasništva postoje usporedno i u međusobnoj ovisnosti. Na određeni način prava pojedinca ograničena su pravima obitelji, ona obitelji pravima roda, ona roda pravima općine. O tome više vidi u: Marija Karbić, *Property Relations and Family Structure of the Nobility in the Sava and Drava interannium in the Middle Ages*, u: *Slovensko a Chorvátsko*, str. 240-242.

¹⁰ O pravu rođačkog prvokupa vidi, npr.: M. Karbić, *Plemićki rod Borića bana*, str. 134-135, te ondje navedenoj literaturi.

¹¹ Usp., npr., Rady, *Nobility, Land and Service*, str. 58-59.

¹² MHNC 1, dok. 100, str. 106.

maloljetni. Činjenica da je majka obnašala ulogu skrbnice bila je u skladu s odredbama općeg ugarskog prava kako je zabilježeno u *Tripartitu*,¹³ te nije bila neobična.¹⁴

Nikolini sinovi ovom prilikom, nažalost, nisu navedeni poimence. Kasnije saznajemo ime jednog od njih, Juraja. Ostali, jedan ili više njih, vjerojatno su umrli kao dječica, te ni njima ni njihovim potomcima nema traga u vrelima.

Učvršćivanje položaja

Jedan od bitnih događaja u povijesti obitelji povezan je upravo s Nikolinim sinom Jurjem. Naime, Juraj je zajedno s drugom dvojicom pripadnika roda Levča (*generacionis Lewcha*), Vukom Ladislavovim i Grgurom Stanilovićem, dobio od kralja Žigmunda darovnicu za Donji Lukavec. O tome saznajemo iz isprave od 15. lipnja 1412., kojom je kralj naložio Zagrebačkom kaptolu da ih uvede u navedeni posjed.¹⁵ Kralj pritom ističe da su oni zajedno s drugim svojim rođacima u vremenima ispunjenim nemirima i ratovima u skladu sa svojim mogućnostima vjerno služili kralju, što svrstava i ovu darovnicu u niz onih kojima je kralj Žigmund nagrađivao svoje pristalice.¹⁶

Za sam posjed kralj navodi da su ga njihovi preci držali *ab antiquis temporibus* te da su isprave koje se odnose na njega bile uništene ili otuđene tijekom već spomenutih ratova. Zanimljivo je da u ispravi stoji i da posjed sa svim njegovim pripadnostima daje *heredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis*. Naime, budući da je darovnica izdana kako bi se nagradila vjernost u ratnim vremenima, moglo bi se očekivati, a što bi bilo i u skladu sa shvaćanjima *Tripartita*, da se odnosi samo na nasljednike u muškoj liniji.¹⁷

¹³ *Tripartit*, zbornik pravnih odredbi koji je početkom 16. st. sastavio István Werbőczy, predstavlja glavno vrelo za opće ugarsko srednjovjekovno pravo. Budući da su u njemu sadržane odredbe ugarskog običajnog prava, on svjedoči i o pravnim normama iz razdoblja koja su prethodila njegovu nastanku. Ipak, pri njegovu korištenju u istraživanju mora se zadržati oprez. Napose treba uzeti u obzir da *Tripartit* nije odraz samo postojećeg običajnog prava, već i shvaćanja njegova sastavljača Istvána Werbőczyja. Najnovije kritičko izdanje *Tripartita*, u kojem uz latinski tekst postoji i prijevod na engleski jezik, objavili su kao peti svezak serije *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary* János M. Bak, Péter Banyó i Martyn Rady pod naslovom *The Customary Law of the Renowned Kingdom of Hungary: A Work in Three Parts Rendered by Stephen Werbőczy (The "Tripartitum")*, Idyllwild CA – Budapest 2005. (dalje: *Tripartit*). O *Tripartitu* vidi i u: Mihajlo Lanović, *Privatno pravo Tripartita*, Zagreb 1929.; János M. Bak, *Königtum und Stände in Ungarn im 14.-16. Jahrhundert*, Wiesbaden 1973, str. 74-79, 121-123; Martyn C. Rady (ur.), *Custom and Law in Central Europe*, Cambridge 2003.

¹⁴ Usp. Marija Karbić, Položaj plemkinja u Slavoniji tijekom srednjeg vijeka, *Historijski zbornik*, sv. 59, Zagreb 2006., str. 28-29.

¹⁵ MHNC 1, dok. 176, str. 166-168.

¹⁶ Usp., npr.: Engel, *The Realm of St. Stephen*, str. 200, 209, 211; Marija Karbić, Morovički (Maróti) iz plemićkog roda Gut-Keled, *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice. VDG Jahrbuch*, sv. 15, Osijek 2008., str. 17-18; Ista, Velikaška obitelj Alben i njezina uloga u hrvatskoj povijesti, *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice. VDG Jahrbuch*, sv. 19, Osijek 2012., str. 14, 23.

¹⁷ Usp. *Tripartit*, p. 1, t. 18, str. 74-75; t. 21, str. 76-79; t. 28, str. 88-89. Prema *Tripartitu* dobra stečena službom pripadala su samo muškim nasljednicima. Kao razlog tome navodi se činjenica da su ta dobra stečena prvenstveno vojnom službom koju žene ne mogu vršiti. Moguće je da je u

Ova isprava zanimljiva nam je i stoga što se u njoj po prvi puta javlja i prezime Mikšić. Naime, Juraj se u ispravi navodi kao *Georgius filii Nicolai Myxych*. Istovremeno, i u ovoj prigodi vidimo da pripadnici roda Levča još uvijek istupaju zajedno.

Kaptol je izvršio kraljev nalog te je Juraja, Vuka i Grgura bez prigovora susjeda i međaša uveo *in dominium pretacte totalis et integre possessionis Inferior Lwkawech, et cunctarum pertinenciarum suarum necnon iuris regii in eadem habiti*.¹⁸

Posjedi, stari i novi

Sljedeći put kada se Mikšići javljaju u vrelima, na pozornici je već nova generacija, Jurjev sin Dionizije i kći Uršula. Iz istog dokumenta, u kojem se oni po prvi puta, javljaju saznajemo i ime Uršuline majke i Jurjeve žene Agneze. Naime, 12. travnja 1428. Uršula, Agnezina kći, pred zemaljskim je županom Urbanom, sinom Matijim, svoj dio posjeda u Lukavcu, koji je na ime djevojačke četvrtine primila od svoga brata Dionizija, prodala istome Dioniziju *pro tribus corconibus frumenti*. Kao razlog prodaje navela je siromaštvo (*quia nimium erat depauperata*).¹⁹

Ako analiziramo navedeni dokument, vidjet ćemo da u njemu nalazimo nekoliko činjenica na koje bi trebalo svrnuti pažnju. Kao prvo, vidimo da je Uršula na ime svoje djevojačke četvrtine primila nekretnine, što je bilo protivno odredbama nasljednog prava. Naime, djevojačka četvrtina trebala bi biti isplaćena u pokretninama.²⁰ Drugo, zanimljivo je primijetiti Uršulinu želju da istakne razloge zašto prodaje svoju djevojačku četvrtinu. Ova njezina potreba u skladu je s općeprisutnim shvaća-

---

slučaju iz 1412. na isticanje nasljednih prava ne samo muških, već i ženskih potomaka utjecala činjenica da se zapravo radi o potvrdi prava na zemlje koje su i ranije pripadale obdarenicima, odnosno njihovim precima. Naime, na baštinske su zemlje, kao što ćemo ubrzo vidjeti, i kćeri imale određeno nasljedno pravo. Ovdje bih, također, željela napomenuti da sam ranije smatrala da je ova Žigmundova darovnica pružila u jednom slučaju iz 1484. Uršuli Jurjevoj pravnu osnovu na temelju koje je, ističući pravo ženske linije, uspjela dobiti zemlju svoje braće, koju su odveli Osmanlije (usp. M. Karbić, Položaj plemkinja, str. 19). Iako sam pritom pogriješila u identifikaciji navedene Uršule Jurjeve s Uršulom, kćeri Jurja Mikšića, moguće je da se neka slična darovnica nalazila u temelju njezina zahtjeva ili da je samo postojanje isprava takvog sadržaja izdanih turopoljskim plemićima učinilo njezino traženje prihvatljivim članovima zajednice.

¹⁸ O uvođenju u navedeni posjed Kaptol je izdao ispravu 1. kolovoza iste godine (MHNC 1, dok. 177, str. 169-170).

¹⁹ MHNC 1, dok. 217, str. 219.

²⁰ Djevojačka četvrtina (*quarta puellaris*), dio očevih nasljednih zemalja koji pripada kćeri, prvi se put spominje u Zlatnoj Buli Andrije II. iz 1222. godine. U njoj je određeno da kći nasljeđuje četvrtinu očevog imanja u slučaju ako ne postoji sin. Od vremena Bele IV. *quarta puellaris* pripadala je kćeri i u slučajevima kad je imala brata. Prema ugarskom općem pravu, djevojačka se četvrtina nije davala od posjeda stečenih kupovinom (*possessiones empticiae*) ili dobivenih od kralja (*possessiones acquisitae*), no u praksi postoje odstupanja od tog pravila, kao i od pravila da se ne daje u zemlji, već isplaćuje u pokretninama. O nasljednim pravima kćeri u srednjovjekovnoj Slavoniji vidi: M. Karbić, Položaj plemkinja, str. 18-24, te ondje navedenoj literaturi. Za Turopolje vidi napose: Magdalena Apostolova Maršavelski, *Quarta puellaris* po običajnom pravu Turopolja (13. – 16. st.), *Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu* god. 42, br. 2, Zagreb 1992., str. 141-149; Suzana Miljan, *Quarta puellaris* prema slučaju Skolastike Jurjeve iz Mlake, *Lucius*. *Zbornik radova Društva studenata povijesti "Ivan Lučić-Lucius"*, god. 5, sv. 8-9, Zagreb 2006., str. 141-148.

njem da se naslijeđene zemlje ne trebaju prodavati osim u krajnjoj nuždi, da su bitne za očuvanje statusa, te da one na neki način ne pripadaju samo pojedincu već i njegovim nasljednicima.²¹ Treće, cijena koju je Uršula dobila za svoju četvrtinu, čini se niskom. Vrijednost četvrtine posjeda, koju je trebala naslijediti iza Jurjeve smrti, morala je biti znatno veća. O čemu se zapravo ovdje radilo, ne možemo točno reći. Možda je niska cijena rezultat Uršuline želje da, kako bi očinske zemlje ostale na okupu, prepusti bratu svoju četvrtinu, te su izjave o nevolji koja ju tjera na prodaju samo ponavljanje uobičajenih fraza, odnosno izraz nastojanja da se očuva određena forma, ili je, a što bi bacalo loše svjetlo na Dionizija, Uršula stvarno bila u tolikoj nevolji da je morala pristati na bilo što.

S druge strane, Dionizijevi su razlozi za ovu transakciju jasni. Želio je u svojim rukama ponovno objediniti očeve posjede. Ovaj je Dionizijev postupak u skladu i s drugim vijestima koje nam vrela o njemu donose i koja svjedoče o njegovim nastojanjima da sredi dokumentaciju povezanu s posjedima, učvrsti svoje pravo na zemlje koje već drži i stekne nove.

Istoga dana kada je izdana prethodna isprava, Dionizije je tako dao prepisati i potvrditi pred zemaljskim županom Urbanom i ispravu zemaljskog župana Nikole Stjepanovog od 20. travnja 1383.²²

O Dionizijevim nastojanjima oko osiguranja svoga vlasništva svjedoči nam i sljedeći dokument. Naime, sačuvano je Žigmundovo pismo Zagrebačkom kaptolu od 24. travnja 1428., kojim kralj Kaptolu nalaže da ponovno izvrši reambulaciju posjeda Donji Lukavec Dionizija Jurjevog, Vita Vukovog i Grgura Stanilovića iz roda Levča, a što je kralj sigurno učinio, iako to nije izričito spomenuto, na Dionizijevu molbu.²³ Dana 20. srpnja iste godine Kaptol izdaje ispravu kojom potvrđuje da je izvršio kraljev nalog i utvrdio granice posjeda te Dionizija, Vita i Grgura uveo u posjed.²⁴ To je ujedno i posljednja prilika u kojoj Dionizije ističe svoju pripadnost rodu Levča.

Dionizije Mikšić u vrelima se ponovno javlja 1447. godine, a tom prilikom susrećemo i njegove sinove Klementa i Fabijana. Naime, Dionizije tada pred turopoljskim zemaljskim županom istupa u svoje i njihovo ime. Dokument, o kojem je riječ, također je znatno oštećen, ali iz njega ipak saznajemo da je Dionizije uz veliki trošak uspio vratiti neke livade, sjenokoše, šumarke i šume, koje su njemu i njegovim rođacima nasilno bile oduzete te da mu ih stoga navedeni rođaci prepuštaju.²⁵

Dionizije je i kasnije povećavao posjede. Isprava s nadnevkom 16. ožujka 1450. potvrđuje da je Dionizije zajedno s Blažom, sinom Pavla Poznanića, te Sebastijanom i Matejem, sinovima Nikolinim, iz Lukavca, otkupio neke zemlje koje je ranije Bogdan, sin Martina iz Lukavca, dao u zakup Duki i njegovom bratu Črncu. U dokumentu se navodi da su Dionizije, Blaž, Sebastijan i Matej to imali pravo učiniti jer

---

²¹ Usp., npr.: Lujo Margetić, *Zagreb i Slavonija*, Zagreb – Rijeka 2000., str. 253, 329.

²² MHNC 1, dok. 218, str. 220.

²³ MHNC 1, dok. 219, str. 220-221.

²⁴ MHNC 1, dok. 221, str. 223-226.

²⁵ MHNC 1, dok. 262, str. 286-287.

ih se smatra Bogdanovim nasljednicima. Rečene posjede mogli su mirno uživati sve dok ih ne budu mogli otkupiti Bogdanovi *proprii heredes*.²⁶ Dakle, i ova nam isprava ponovno svjedoči o imovinskoj povezanosti pripadnika istoga roda. U slučaju kada neposredni nasljednici nisu bili u mogućnosti otkupiti neke zemlje, pravo da to učine dobivali su daljnji rođaci.

Dionizije je svoje posjede uvećao i nasljeđem s majčine strane. Naime, on je preko majke naslijedio polovicu posjeda i posjedovnih udjela svoga ujaka Marka, sina Mateja *de Lusan*, u Lužanu i Gornjem i Donjem Vojnošecu.²⁷ O Dionizijevom nasljeđuju saznajemo iz isprave kojom su 28. listopada 1454. Ulrik Kostibol, *comes Campi Zagrabienensis*, i Toma, sin Pavla *de Woynosecz, comes terrestris eiusdem Campi*, potvrdili da je Dionizije platio porez (*bansčinu, banschyna wlgō vocatum*).²⁸ Ova isprava nam donosi više podataka o obitelji Mikšić. Osim Dionizijeva oca Jurja i djeda Nikole ondje se navodi i Dionizijeva majka te Jurjeva supruga Margareta, tada već pokojna, za koju se kaže da je bila sestra (*uterina et carnalis*) pokojnog Marka, sina Matije iz Lužana. Time nam ova isprava svjedoči i da je Juraj, osim već spomenute Agneze, imao još jednu suprugu. Koja je od njih bila prva, a koja druga, prema zasad dostupnim podacima nije moguće reći.

Činjenica da je Jurjeva žena bila Margareta *de Lusan* u skladu je s praksom da se brakovi često sklapaju između pripadnika turopoljske plemićke općine.²⁹ Uz ove se događaje javlja i pitanje kako je bilo moguće da Dionizije naslijedi ujaka s obzirom na to da nasljednih prava iza njega po zakonu nije imao. Nažalost, nedostaju nam elementi koji bi nam omogućili odgovoriti na to pitanje. No, ovi događaji svakako svjedoče o Dionizijevoj sposobnosti da proširi svoje posjede.

I sljedeći put kada se Dionizije javlja u vrelima, opet se radi o nekim posjedima. Tada, 10. ožujka 1455., Dionizije ulaže protest protiv otuđenja nekih vinograda i zemalja pokojnog Borića, odnosno protiv toga da ih kupe ili uzmu u zakup Matija Longus (sa sinovima) i Mihael Kuharić. Spomenute je zemlje i vinograde Dionizije dao pokojnom Boriću *per Mathyam Keznawych*.³⁰ Detalje o tim transakcijama ne znamo, ali nam ovaj događaj svjedoči da je Dionizije polagao određeno pravo i na zemlju koja se više nije nalazila u njegovim rukama, ali mu je ranije pripadala.

U jednoj ispravi iz toga razdoblja koja se ne tiče direktno Mikšića, već se oni u njoj navode kao susjedi, saznajemo da je Dionizije osim već spomenutih Fabijana i Klementa imao još dvojicu sinova, Jakova i Benedikta.³¹

²⁶ MHNC 1, dok. 268, str. 298-299.

²⁷ Vojnošec je kasnije naselje Cvetković brdo. Laszowski, *Povijest plem. općine 1*, str. 402.

²⁸ MHNC 1, dok. 287, str. 325.

²⁹ O bračnim strategijama turopoljskog plemstva u kasnom srednjem vijeku vidi: Marija Karbić, *Heiratsstrategien des Kleinadels von Turopolje (Slawonien) im späten Mittelalter*, *East Central Europe/L'Europe du Centre-Est: Eine wissenschaftliche Zeitschrift*, god. 29, br. 1-2, Budapest 2002., str. 167-176.

³⁰ MHNC 1, dok. 293, str. 335.

³¹ MHNC 1, dok. 304, str. 357-358.

Dionizije je i kasnije uvećavao svoje posjede, i to na različite načine. Nikola, sin Tome Horvatića iz Donjeg Lukavca, poklonio mu je 1456. sve svoje posjede i posjedovne udjele s njihovim pripadnostima, kao i svoj udio u mlinu u Donjem Lukavcu. Nikola u ispravi govori o Dioniziju kao o *fratri suo patrueli propingvo*, a posjede mu daruje jer će se Dionizije brinuti o svim njegovim potrebama do kraja njegova života.³² Zahvaljujući ovom slučaju, povijest obitelji Mikšić pruža nam i lijep primjer ugovora o doživotnom uzdržavanju. Vrijedno je osim toga naglasiti da i ovdje vidimo da je povezanost između pripadnika roda prisutna, iako više izričito ne navode da su članovi istoga roda, već se samo označuju kao rođaci.

Iste je godine Dionizije uzeo u zalog i neke oranice Tome, sina Grgura Stanilovića iz Donjeg Lukavca, za deset bečkih denara.³³

Godine 1457. Dionizije je od medvedgradskog kaštelana i turopoljskog župana Bogavca Milakovića i zemaljskog župana Ivana, sina Benedikta Jagnića iz Gornjeg Lukavca, zatražio da ga se uvede u sve njegove posjede, *tam nobilium quam hereditarium*, te da im se odrede granice. Zahtjevu je bilo udovoljeno, o čemu su oba župana 21. studenog izdala ispravu.³⁴ Pritom su napose istaknuti posjedi Bog, smješten na obali Lomnice, i Rakitovica, spor oko kojih je vjerojatno i naveo Dionizija da traži potvrdu svojih vlasničkih prava. Iako je, kako smo vidjeli, Dionizije bio uveden u navedene posjede, time nisu i završili sukobi oko njih.

Početak 1459. Nikola, sin Fabijana iz Donje Lomnice, uložio je pred turopoljskim županom i zemaljskim županom (isti kao gore) u svoje i u ime svoje braće protest protiv Dionizija i njegovih sinova Benedikta, Klementa, Jakova i svećenika Fabijana te drugih koji su otuđili njihove posjede zvane Bog i Luka u Lomnici.³⁵ Ova nam je isprava ujedno i posljednja u kojoj se Dionizije spominje kao živ. Umro je, kao što vidimo iz događaja koji slijede, iste 1459. godine ili tijekom prve polovice sljedeće godine.

Sukobi oko posjeda i služba plemićkoj općini

Nakon Dionizijeve smrti njegovi sinovi nisu naslijedili samo njegove posjede, već i sporove koje je oko njih vodio s Nikolom Fabijanovim. Dana 18. srpnja 1460. Zagrebački kaptol je na zahtjev Dionizijeva sina Fabijana, svećenika, te njegove braće Benedikta, Jakova, Klementa i Petra prepisao ispravu od 21. studenog 1457.³⁶ Svećenik Fabijan i njegova braća podigli su spor i na višu sudsku instancu, pred zagorskog župana Jana Vitovca i slavonskog bana Nikolu Iločkog. Ispravom od 2. veljače 1461. Vitovec i Iločki na zahtjev Fabijana potvrđuju da se Nikola Lomnički i njegova braća nisu odazvali pozivu na sud te da je presuđeno u korist Mikšića.³⁷ Dana 3.

³² MHNC 1, dok. 309, str. 365-366 (26. travnja).

³³ MHNC 1, dok. 310, str. 367-368 (14. lipnja).

³⁴ MHNC 1, dok. 317, str. 379-380.

³⁵ MHNC 1, dok. 323, str. 388 (8. siječnja).

³⁶ MHNC 1, dok. 326, str. 396. Ova je isprava zanimljiva i zbog toga što u njoj po prvi puta susrećemo i Dionizijeva sina Petra.

³⁷ MHNC 1, dok. 327, str. 397-398.

veljače 1461. i Zagrebački je kaptol na traženje Fabijana i njegove braće izdao ispravu istog sadržaja.³⁸

Spor se vodio i pred turopoljskim županom Jankom de Mycckowch i zemaljskim županom Jurjem Stančićem iz Gornjeg Lukavca. Ondje su Fabijan Mikšić i njegova braća i rođaci tužili Nikolu, koji je ovaj put naveden kao sin pokojne Elke, kćeri Pavla, sina Urbanovog iz Gornje Lomnice, da je nasilno zauzeo njihove nasljedne plemićke posjede Bog, Rakitovicu i Kraljičino Brodišće, kao i neke druge njihove posjede (napose one kupljene i založne u Lukavcu i Dubravi). Parnica je presuđena u korist Mikšića uz obrazloženje da su oni ispravama dokazali da posjedi pripadaju njima te su potom i uvedeni u navedene posjede, što su turopoljski župan Janko *de Mycckowch* i zemaljski župan Juraj Stančić potvrdili ispravom od 10. kolovoza 1461.³⁹ Ovaj slučaj zanimljiv je i s obzirom na pitanje posjedovnih i nasljednih prava ženskih članova turopoljske plemićke općine. Naime, činjenica da se u ovom slučaju Nikola definira po majčinoj lozi, što je vjerojatno povezano s pitanjem vlasništva nad zemljama u sporu, te istupa i u ime svojih sestara Paule, Katice, Ilke i Doroteje, tvrdeći da su rečeni posjedi njegovi i njihovi nasljedni posjedi (*ab antiquis temporibus et predecessoribus suis*), još jednom potvrđuje pravo turopoljskih plemkinja na dio nasljednih zemalja.

I u narednim godinama braća Mikšići istupaju zajedno.⁴⁰ Dana 21. svibnja 1464. uzimaju od Blaža, sina Jelke, kćeri Poznanića iz Donjeg Lukavca, i Mateja, sina Jelkine sestre Agneze, u zalog neku zemlju zvanu Krivača u Donjem Lukavcu za jedan i pol zlatni floren.⁴¹ Isti dan uzeli su od Mateja u zalog i zemlju zvanu Luka, odnosno Brezje za 70 bečkih denara.⁴²

Osim toga, treba istaknuti da u ovoj generaciji Mikšići počinju sve više isticati u turopoljskoj plemićkoj općini. Tome je, osim uvećanog imetka, vjerojatno pridonijela i činjenica da je jedan od braće, Fabijan, bio, kao što je već spomenuto, svećenik. Taj mu je poziv, uz to što mu je povećao ugled, osigurao i bolju naobrazbu, a obrazovan je čovjek turopoljskoj plemićkoj općini mogao dobro doći u različitim situacijama. Stoga je svećenik Fabijan bio među prokuratorima, koji su zajednicu trebali zastupati u različitim parnicama, bilo pred svjetovnim bilo pred crkvenim sudovima. Ispravu o njihovom imenovanju izdao je 22. kolovoza 1466. slavonski ban Jan Vitovec, a među plemićima koji su prokurateure imenovali nalazio se i Fabijanov brat Benedikt.⁴³

---

³⁸ MHNC 1, dok. 328, str. 398-399.

³⁹ MHNC 1, dok. 333, str. 406-409.

⁴⁰ Među pripadnicima plemstva tijekom srednjega vijeka u našim krajevima česta je bila pojava zajedničkog držanja posjeda i zajedničkog istupanja braće. Usp., npr.: Marija Karbić, Dioba posjeda i plemićki rod: primjeri iz Slavonije, *Scrinia Slavonica*, sv. 10, Slavonski Brod 2010., str. 75-78.

⁴¹ MHNC 1, dok. 347, str. 427-428. I ovdje nailazimo na identifikaciju pojedinca majkom, što ponovno posredno svjedoči o položaju ženskih pripadnica turopoljske plemićke općine s obzirom na posjedovna prava.

⁴² MHNC 1, dok. 348, str. 428-429.

⁴³ MHNC 1, dok. 361, str. 454-457. Budući da je isprava jako oštećena, moguće je da su i druga braća bila navedena, ali da nam njihova imena nisu sačuvana.

Fabijan je bio i jedan od poslanika turopoljske plemićke općine (s njime zajedno išli su literat Emerik, sin Antuna *Petrussawyth* iz Lomnice, te Ivan Benediktov *Iagnych*), koji su od kralja Matijaša Korvina 1466. zatražili da potvrdi ispravu kralja Bele IV. iz 1225., što je on 15. listopada iste godine i učinio.⁴⁴

Potvrdu ugleda, koji braća uživaju među turopoljskim plemićima, pruža nam i izbor jednog od njih, Klementa, za zemaljskog župana.⁴⁵ On je tu dužnost obnašao 1467. godine. Dana 25. svibnja potvrdio je prodaju nekih posjeda Petru Kirinovom iz Donje Lomnice,⁴⁶ a 6. srpnja izdaje ispravu kojom potvrđuje da je Martin Valentinov iz Donje Lomnice uz pristanak svojih rođaka neku svoju nasljednu sesiju u Kostanjevcu sa svim pripadnostima dao u zalog za dva zlatna florena Valentinu Svatoviću iz Donje Lomnice.⁴⁷ Istoga su dana pred Klementom i županom Zagrebačkog polja Sigismundom Kellerbergerom obavljene dvije prodaje posjeda: Matija zvan Peticz i Valentin, sin Mihaela, prodali su Grguru Simonkoviću i njegovim rođacima oranicu zvanu *Kuchkouicza*,⁴⁸ dok je Petar Čanković iz Donje Lomnice prodao neku svoju zemlju Benediktu Krupiću iz Velike Mlake.⁴⁹

Dana 4. kolovoza 1468. Zagrebački je kaptol izdao ispravu kojom potvrđuje da je Klement u svoje i u ime svoje braće Jakova, Fabijana i Petra vratio Pavlu *Kysthu* zemlju Bok te sesije *Sysicha* i *Dombowycha Zela*, koje su nekada pripadale Pavlu Velikom (*Magnus*) iz Gornje Lomnice, ocu Pavla *Kystha*, a koje je njegov otac Dionizije prisvojio.⁵⁰ U ispravi stoji da to čini *pacis amenitatis pulchritudine frui*, a što se zapravo krije iza tih riječi ne znamo.

Godine 1482. Mikšići kupuju vinograd *Puszcitzu* u Gornjem Lukavcu, koji je graničio s jednim Klementovim vinogradom, od Lucije i Helene, kćeri Andrije Skalića iz Donjeg Lukavca. Ovaj su one baštinile kao svoju djevojačku četvrtinu. Navedeni vinograd kupili su za 35 bečkih denara, a uz Klementa su kao kupci navedeni Juraj, Mikula (Nikola) i Pavao, sinovi njegova brata Benedikta, te Andrija, sin Klementova brata Jakova,⁵¹ iz čega možemo zaključiti da su Benedikt i Jakov tada već mrtvi.

U kasnijim spomenima članova obitelji Mikšić akteri su upravo pripadnici te nove generacije koja se prvi puta javlja u ispravi iz 1482., generacije Dionizijevih unuka. I oni igraju značajnu ulogu u zajednici. Jedan od Benediktovih sinova je zajedno s još nekim plemićima u ime plemićke općine Turopolje 1489. pred Zagrebačkim kaptolom uložio protest protiv kraljeva darovanja njihovog tvrdog grada Lukavca Ivanišu Korvinu.⁵²

---

⁴⁴ MHNC 1, dok. 362, str. 457-459.

⁴⁵ O službi zemaljskog župana vidi: Laszowski, *Povijest plem. općine* 2, str. 20-28.

⁴⁶ MHNC 2, dok. 3, str. 2-3.

⁴⁷ MHNC 2, dok. 5, str. 5-6.

⁴⁸ MHNC 2, dok. 4, str. 4-5.

⁴⁹ MHNC 2, dok. 6, str. 6-8.

⁵⁰ MHNC 2, dok. 9, str. 10-11.

⁵¹ MHNC 2, dok. 21, str. 24-25.

⁵² MHNC 2, dok. 49, str. 64-65. Nažalost, ne znamo njegovo ime, jer je isprava oštećena. Kasniji pripis ispravi naveo je da se radi Mihaelu Benediktovom, no ni jedna druga isprava ne spominje

No, izgleda da su Mikšići ubrzo pristali uz Korvina te ušli u njegovu službu. Naime, Dionizijevi unuci, literat Pavao, Nikola i Andrija, dobili su od njega potvrdu za posjed Donji Lukavec.⁵³ Nju im je na molbu kapetana Medvedgrada i Gradeca Bernardina Turócija i Baltazara Alapića, čiju vjernu službu pritom ističe, Ivaniš izdao 23. srpnja 1492. U ispravi Korvin ističe i službu Pavla, Nikole i Andrije te ih oslobađa obaveza prema Medvedgradu i Lukavcu.⁵⁴

O ugledu koji su uživali svjedoči nam i činjenica da je Nikola obnašao dužnost župana Zagrebačkog polja. Dana 7. kolovoza 1503. zajedno s Stjepanom Berislavićem, medvedgradskim kapetanom, potvrđuje da je Ivan Jagodić iz Gornjeg Lukavca uveden u posjed vinograda i sjenokoše na Peršinovom vrhu (*in monte Persinowwerch*), koje je kupio od Tome *Gwrgynycha* iz Gornjeg Lukavca.⁵⁵ Ova je isprava ujedno i posljednja u kojoj se spominje Nikola ili netko od njegove braće ili bratića, te time završava i moje praćenje povijesti pripadnika obitelji Mikšić, iako se ona nastavlja novim generacijama.

* * *

Razdoblje i generacije kojim završavam tekst na određeni način označuju kraj procesa osamostaljivanja obitelji Mikšić od roda Levča. Od obitelji koja je još čvrsto integrirana u plemićki rod iz kojeg je potekla došli smo do obitelji koja djeluje nezavisno o rodu te koja se umjesto u rod sve više direktno integrira u plemićku općinu. Pratili smo, osim toga, i izgradnju položaja ove obitelji u plemićkoj općini – nakon razdoblja akumulacije posjeda nastupa ono u kojem počinju djelovati i politički.

Na kraju, željela bih još jednom naglasiti da se nadam da je ova mala studija ukazala na mogućnosti koje pruža istraživanje pojedinih obitelji, i to ne samo onih najuglednijih, za bolje razumijevanje društva. Iako je sačuvano relativno malo izvora vezanih uz ovu obitelj, oni su ipak omogućili da se dodirnemo različitih područja života nižeg plemstva tijekom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka.

Benediktova sina toga imena. O odnosima plemićke općine Turopolje i Ivaniša Korvina vidi: Laszowski, *Povijest plem. općine Turopolja* 1, str. 57-58.

⁵³ Nikola se u vrelima spominje i nešto ranije iste godine. Naime, u ispravi Zagrebačkog kaptola od 30. lipnja 1492. spominje se među onima koji su uložili protest protiv uvođenja Mikole Mladiničića u posjed Mala Mlaka (MHNC 2, dok. 63, str. 83).

⁵⁴ MHNC 2, dok. 65, str. 85-86. Ivaniš u ispravi o Pavlu, Nikoli i Andriji govori kao o braći, iako se prema ranije spomenutoj ispravi iz 1482. radi o bratićima. No, takvi slučajevi nisu neobični. Moglo se i očekivati da će isprava izdana od strane plemićke općine Turopolje biti preciznija u navođenju rodbinskih odnosa.

⁵⁵ MHNC 2, dok. 143, str. 206-207.

Marija Karbić

The Noble Mikšić Family of the Levča Kindred to the Beginning of the Sixteenth Century

Summary

The article follows the history of the noble Mikšić family from Turopolje from its appearance in the sources in the middle of the fourteenth century to the beginning of the sixteenth century. The events of the family's past are discussed in a wider social context, and in that manner the examples from the family's history are used to illustrate different aspects of life and changes within society that happened in that period. Taking into account the fact that the Mikšić family was among the oldest noble families of the noble community of Turopolje, through its example the process of the extraction of particular families from noble kindreds of the area is presented. Their example shows how they change from a family that is still fully integrated into the noble kindred into a family operating independently from that kindred, simultaneously integrating itself more and more firmly into the noble community of Turopolje. The article speaks about their estates, the ways in which they acquired them, the conflicts that they had because of them, common ownership of property and the rights of relatives regarding property consisting of immobile goods. Particular attention is accorded to inheritance rights and the position of women, with a focus on the right of female members of the family to a part of family estates. The article also deals with offices held by particular Mikšići within the noble community of Turopolje and the role that they played there. The genealogy of the family in the period under discussion is also established in the article.

Key words: the noble Mikšić family, the noble community of Turopolje, medieval Slavonia, nobility, property relations, inheritance rights